

תּוֹרָה ע

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ויקרא ט, א.)

א כִּי כָּל הַדְּבָרִים הֵם עַל הָאָרֶץ, כִּמּוֹ שְׂאֵנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁהַכֹּל גָּדַל מִן הָאָרֶץ, וְכָל הַדְּבָרִים וְהַפְּרִיזוֹת הַזֵּלִכִּים וּמִנְחִים עַל הָאָרֶץ, וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיַפְסְקוּ וַיִּתְרַחֲקוּ מִהָאָרֶץ, אִם לֹא עַל יְדֵי כַח הַמְּכַרֵּיחַ, הֵינּוּ עַל יְדֵי שְׂיֵשׁ מִי שְׂמַכְרִיחַ הַדְּבָרָה וְנוֹטְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ מִהָאָרֶץ, וּמְרַחֲקוֹ מִמִּנְחָה. וְכַפִּי כַח הַמְּכַרֵּיחַ, כֵּן נִתְרַחַק הַדְּבָר מִהָאָרֶץ. וְאַחַר כֵּן בְּשִׁנְפֶּסֶק כַּח הַמְּכַרֵּיחַ, חִזְרָה הַדְּבָר לְאָרֶץ.

עוֹטָה אור

רבינו ז"ל פותח בפסוק שנאמר על היום השמיני למילואים, שהוא ראש חודש ניסן, שאז הוקם המשכן: **"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל"** (ויקרא ט, א). ומשה ציוה לאהרן על הקרבנות שיקריב ביום הזה, ובסוף התורה יתבאר הרמז בפסוק זה.

יבאר, שיש בטבע שני כוחות: 'כח המושך' - שמושך הכל אל הארץ, ו'כח המכריח' - המנסה להרחיק הכל מהארץ.

ויבאר שייכות ענין זה בעבודת ה'.

א. כִּי³ כָּל הַדְּבָרִים הֵם מוֹנָחִים עַל הָאָרֶץ מִחַמַּת 'כח המשיכה', כִּמּוֹ שְׂאֵנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ שְׂאִין דָּבָר שִׁיכּוֹל לְעוֹמֵד בְּאוֹר וְהַכֹּל נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת מוֹנַח עַל הָאָרֶץ. וְהַסִּיבָה שֶׁהַכֹּל נִמְשָׁךְ אֶל הָאָרֶץ, מִשׁוּם שֶׁהַכֹּל גָּדַל מִן הָאָרֶץ, וְלִכֵּן הַכֹּל נִמְשָׁךְ אֵלֶיהָ חֹזְרָה, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב (קהלת ג, ב) "הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל מְקוֹם אֶחָד, הַכֹּל הִיא מִן הָעֵפֶר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הָעֵפֶר"⁴. וְכָל הַדְּבָרִים וְהַפְּרִיזוֹת, הוֹלְכִים וּמִנְחִים עַל הָאָרֶץ. וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיַפְסְקוּ (שׂוֹפְרָדוֹ) וַיִּתְרַחֲקוּ מִהָאָרֶץ, אִם לֹא עַל יְדֵי 'כח המכריח', הֵינּוּ עַל יְדֵי שְׂיֵשׁ מִי שְׂמַכְרִיחַ הַדְּבָרָה, וְנוֹטְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ מִהָאָרֶץ וּמְרַחֲקוֹ מִמִּנְחָה, כִּגוֹן שׂוֹזוּרַח כַּפֵּץ לְגוֹבָה (שְׂבוּרִיקְתוֹ נִתָּן בַּחפֵּץ 'כח עליו', וְהוּא כַח הַמְּכַרֵּיחַ אֶת הַחפֵּץ לְהִתְרַחֵק מִהָאָרֶץ). וְכַפִּי 'כח המכריח', כֵּן נִתְרַחַק הַדְּבָר מִהָאָרֶץ. וְאַחַר כֵּן, בְּשִׁנְפֶּסֶק

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

1. לא ידוע לנו מתי והיכן נאמרה תורה זו.
2. וכמו שסיכמ תורה זו בקצרה מוהרנ"ת, בלקוטי הלכות (חושן משפט חזקת מטלטלין ד, א), וז"ל: וְהַפְּלֵל, שְׂהַעֲפֹר יֵשׁ לָהּ 'כח המושך' וכו', וְהַצְּדִיק הָאֵמֶת הוּא עֲנִיו כְּמִשְׁהָ וּמְשִׁים עֲצָמוֹ כְּעֶפֶר, עַל כֵּן הוּא יְסוּד עוֹלָם שְׂיֵשׁ לוֹ 'כח המושך', וְהוּא מְמַשֵּׁף כָּל הַשְּׂפָעוֹת לְעוֹלָם, וְהוּא מְמַשֵּׁף אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ לְמִשְׁהָ, כִּי הוּא מְקַיֵּם אֶת הַמְּשָׁכֵן שְׂשֵׁם נְמַשֵּׁף אֱלֻקוֹתוֹ וְכַבּוּדוֹ יִתְבַּרְךָ, בְּחִינַת (שמות מ, לד) "וּכְבוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמְּשָׁכֵן". וְכָל בְּנֵי אָדָם שְׂבָעוֹלָם רְאוּיִים שְׂיִמְשְׁכוּ לְזֶה הַצְּדִיק שֶׁהוּא יְסוּד וְשׂוֹרֵשׁ הַכֹּל, אִךְ שְׂיֵשׁ 'כח המכריח' שְׂמַפְסִיק וּמְרַחֲקֵם מִמֶּנּוּ, הֵינּוּ שְׂיֵשׁ בְּנֵי אָדָם שְׂעַל יְדֵי דְבוּרָם וּמְעַשְׂיָהֶם הֵם מְכַרֵּיחִים אֶת בְּנֵי אָדָם לְהַפְסִיקָם וּלְהִתְרַחֵקָם מִהַצְּדִיק, וּלְפִי 'כח המכריח', כֵּן מְרַחֲקֵם מִהַצְּדִיק, וְאַחַר כֵּן בְּשִׁנְפֶּסֶק כַּח הַמְּכַרֵּיחַ יִחְזִיר וְיִמְשִׁף עֲצָמוֹ וְיִתְקַרֵּב לְהַצְּדִיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר שְׂיֵשׁ לוֹ 'כח המושך' וכו', עכ"ל.
3. נראה שהקושיא שעליה בא רבינו להשיב בתיבת 'כי', שהרי פסוק זה הוא פתיחה לציווי קרבנות המילואים, שאהרן ובניו הכהנים יקריבו, וא"כ מדוע הוצרך משה גם לקרוא לזקני ישראל, שאינם כהנים ואינם מקריבים. ואף שעל פי הפשט פירש"י: להשמיעם שעל פי הדבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה, ולא יאמרו מאליו נכנס, עכ"ל, מ"מ יבאר רבינו בפנימיות הענין, שביום הזה באה התמנות לכל אחד ואחד, ולכן הוצרך משה לקרוא גם לזקני ישראל.
4. פסוק זה הביאו מוהרנ"ת בקשר לתורה דידן (בהלכה הני"ל אות ד). ולכאורה קשה, הרי גם הירח נמשך אל הארץ, אף שלכאורה הוא נברא בפני עצמו ולא מן הארץ. וי"ל כמו שמפורש במדרש (בראשית רבה יב, יא) בענין זה, וז"ל: ר' הונא בשם ר' יוסף אמר, כל מה שיש בשמים ובארץ - אין ברייתן אלא מן הארץ וכו', מה הגשם אע"פ שירידתו מן השמים אין ברייתו אלא מן הארץ, כך כל מה שיש בשמים ובארץ אין ברייתו

בגוץ: אם זורק אדם דבר למעלה, אזי על ידי כחו מכריח הדבר ומפסיקו מהארץ. וכפי כחו, כן מכריח הדבר וזורקו למעלה יותר. ואחר כך בשנפסק כחו, שהוא כח המכריח, חוזר הדבר ונופל להארץ. כי הארץ יש לה כח המושך, וממושכת כל הדברים לעצמה, כי אם לאו, לא היו יכולים להתקיים עליה, כי היה ראוי לפל ממנה, מחמת שהיא פדורית, וכל בני העולם עומדים סביבה פידוע, אך שיש לה כח המושך. ועל כן בשנפסק כח המכריח, וחוזר הדבר ונופל למטה להארץ, כל מה שמתקרב יותר למטה, הוא פורח ונופל למטה במהירות יותר, זה מחמת שמתקרב להכח המושך של הארץ, על כן נופל במהירות יותר למטה.

ב והצדיק הוא בחינת עפר הנ"ל, כי הצדיק הוא יסוד עולם, כמו שכתוב (משלי י, כה) "והצדיק יסוד

עוטה אור

'כח המכריח', חוזר הדבר להארץ. בגוץ: אם זורק אדם דבר למעלה, אזי על ידי כחו מכריח הדבר ומפסיקו מהארץ, וכפי כחו, כן מכריח הדבר וזורקו למעלה יותר. ואחר כך, בשנפסק כחו – שהוא 'כח המכריח', חוזר הדבר ונופל להארץ.

כי הארץ יש לה 'כח המושך', וממושכת כל הדברים לעצמה, כי אם לאו, לא היו יכולים להתקיים עליה, כי היה ראוי לפול⁵ ממנה, מחמת שהיא פדורית⁶, וכל בני העולם עומדים סביבה פידוע, פי' כי יש אנשים אשר גרים למעלה ויש שגרים למטה, ואם לא היה כח המשיכה, לא היו כולם דבוקים אליה, אלה שלמעלה ואלה שלמטה יחד, אך שיש לה לארץ 'כח המושך' ולכן כולם דבוקים אליה. ועל כן כשאדם זורק דבר כלשהו בכח למעלה, בשנפסק 'כח המכריח' וחוזר הדבר ונופל למטה להארץ – אזי כל מה שמתקרב יותר למטה, הוא פורח ונופל למטה במהירות יותר, כמו שרואים בחוש שכאשר אדם זורק דבר ממקום גבוה למטה, אזי בתחילה החפץ יורד לאט וככול שמתקרב יותר אל הארץ, הוא נופל במהירות גדולה יותר, והסיבה לכך, זה מחמת שמתקרב החפץ הנופל להכח המושך של הארץ, על כן נופל במהירות יותר למטה. נמצא, ש'כח המושך' – הוא הכח הקיים לעולם, ואילו 'כח המכריח' הוא רק לפי שעה. אמנם, לפעמים הוא חזק יותר מ'כח המושך', אבל זה רק לשעה, ולבסוף הכל חוזר אל הארץ.

יבאה, ש'כח המושך' של 'הארץ' ישנו גם בצדיק האחד שהוא 'יסוד העולם', כי הוא בחינת 'עפר'.

ב. והצדיק – הוא בחינת 'עפר' – היינו בחינת 'ארץ'⁸ הנ"ל שיש לה 'כח המושך', כי הצדיק הוא

מקורות ועיונים

'כח המשיכה', אדם שהיה קופץ לדוגמא, היה נשאר תלוי בחלל האויר, ולא היה מתקיים על הארץ.

6. עבודה זרה (דף מא.) בתוס' (ד"ה ככדור), ע"פ ירושלמי עבודה זרה פ"ג ה"א (דף יח.). זוהר ויקרא (ח"ג דף י.), וז"ל: בספרא דרב המנונא סבא, פריש יתיר, דהא כל ישובא מתגלגלא בעיגולא ככדור, אלין לתתא ואלין לעילא, ע"כ. [תרגום: ובספרו של רב המנונא סבא פריש יתיר, שהרי כל הישוב מתגלגל בעיגול כמו פדור, אלה למטה ואלו למעלה].

7. ספר הברית (ח"א מאמר ט' פרק ז').

8. הוספנו זאת, כי תיבת 'עפר' עדיין לא נזכרה

אלא מן הארץ. רבי יודן מייתי ליה מהכא (קהלת ג, כ) "הכל הולך אל מקום אחד הכל הנה מן העפר והכל שב אל העפר", רב נחמן אמר אפילו גלגל חמה וכו', ע"כ. ומבואר כדברי רבינו, שהכל באמת נברא מהעפר (מיסוד העפר), ולכן הכל חושק לחזור אל העפר.

5. באמת במקום שאין 'כח המושך' ולא 'כח המכריח' אין נפילה, והעומדים על כדור בחלל, בין אלו שמעליו ובין אלו שמתחתיו, אינם נופלים או זזים, אלא נשארים תלויים על עומדם, וכמו שידוע היום בחוש על אנשים שיצאו לחלל במקום שאין 'כח משיכה'. ולפי"ז עיקר הכוונה כאן היא, שאם לא היה

עולם, וכל הדברים עומדים עליו. ויש לו כח המושך להמשיך כל הדברים אליו. כי זה הצדיק, הוא רק יחיד בעולם, שהוא יסוד עולם, שכל הדברים נמשכים ממנו, ואפילו כל הצדיקים הם רק ענפים ממנו, כל אחד לפי בחינתו, יש שהוא בחינת ענף ממנו, ויש שהוא בחינת ענף מן הענף. כי זה הצדיק היחיד בעולם, הוא ענין ושפלה ומשיב עצמו בעפר, בבחינת (בראשית יח, כז) "ואנכי עפר ואפר". ועל כן הוא יסוד עולם, הינו בחינת עפר, שכל הדברים הם עליו כנ"ל. וזה שאנו מבקשים (באלוהי נצור) 'ונפשי בעפר לכל תהיה, הינו שיהיה לה כח המושך להמשיך

עושה אור

יסוד עולם⁹, כמו שכתוב (משלי י, כח): "צדיק יסוד עולם"¹⁰, וכל הדברים עומדים עליו ברוחניות, כמו שהכל עומד על הארץ בגשמיות, ויש לו כח המושך להמשיך כל הדברים אליו, (ולכן ראוי שכל העולם ימשך אל הצדיק הזה, אלמלא כח המכריח כדלהלן). כי זה הצדיק שהוא במדרגה זו, הוא רק יחיד בעולם, וכלשון הכתוב "וצדיק" בלשון יחיד, שהוא יסוד עולם, שכל הדברים נמשכים ממנו, ואפילו כל הצדיקים שתלויים בהם הרבה נשמות, הם רק ענפים ממנו, כל אחד לפי בחינתו, יש שהוא בחינת ענף ממנו ותלוי בו הרבה, כמו ענף גדול היוצא מהגזע, ויש שהוא בחינת ענף מן הענף שתלוי בו מעט, כי הוא כבר ענף מן הענף, אבל הכל נמשך מגזע האילן עצמו שהוא בחינת "צדיק יסוד עולם".

והסיבה שהצדיק הוא בחינת 'עפר', כי זה הצדיק היחיד בעולם שהוא יסוד הכל, הוא ענין ושפלה¹¹ ומשיב עצמו בעפר, בבחינת מה שאמר אברהם אבינו (בראשית יח, כז): "ואנכי עפר ואפר"¹², ועל כן הצדיק הוא יסוד עולם, הינו בחינת 'עפר' שהיא הארץ, שהיא יסוד הכל, שכל הדברים הם עליו כנ"ל.

יבא, שבכל אדם שייך גם כח המושך, ועל זה - אנחנו מתפללים.

וזה שנתבאר שהעפר הוא כח המושך את הכל, זהו שאנו מבקשים בתפילת 'אלהי נצור' (ברכות יז.) 'ונפשי בעפר לכל תהיה' שנהיה ענוים ושפלים, הינו שיהיה לה - לנפש שלי כח המושך לכל אליו בעפר כנ"ל. פי, הגם שאין אנחנו במדרגת "צדיק יסוד עולם", בכל אופן, כל אחד צריך כח המושך בשביל

מקורות ועיונים

ותורה שלנו, וא"כ כוונת תיבת 'הנ"ל' באה על מה שביאר על הארץ, שהכל מונח עליה ואין דבר נופל ממנה מחמת שיש לה כח המושך.

ותורה שלנו, וא"כ כוונת תיבת 'הנ"ל' באה על מה שביאר על הארץ, שהכל מונח עליה ואין דבר נופל ממנה מחמת שיש לה כח המושך.

9. תיבות "יסוד עולם", מרמז על ספירות יסוד ומלכות, כי הנה היסוד הוא ברית קודש, ולא נקרא צדיק אלא מי ששומר ברית, כמבואר בזהר ריש פרשת נח (ח"א דף גט:), ובדברי רבינו בכמה מקומות

9. תיבות "יסוד עולם", מרמז על ספירות יסוד ומלכות, כי הנה היסוד הוא ברית קודש, ולא נקרא צדיק אלא מי ששומר ברית, כמבואר בזהר ריש פרשת נח (ח"א דף גט:), ובדברי רבינו בכמה מקומות

(ע' לעיל תורה ל"א אות ה.). ו'עולם' הוא ספירת המלכות (שכינתא), ע' תקוני זוהר תיקון ס"ט (דף ק.). וכמו

(ע' לעיל תורה ל"א אות ה.). ו'עולם' הוא ספירת המלכות (שכינתא), ע' תקוני זוהר תיקון ס"ט (דף ק.). וכמו

שהיסוד נותן את כל השפע למלכות, כן דרך הצדיק ניתן כל השפע לעולם.

שהיסוד נותן את כל השפע למלכות, כן דרך הצדיק ניתן כל השפע לעולם.

10. לקמן בליקוטי מוהר"ן (תניינא, תורה ס"ו ותורה

10. לקמן בליקוטי מוהר"ן (תניינא, תורה ס"ו ותורה

ס"ז), ביאר רבינו שיש ד' יסודות 'אש רוח מים עפר',

ס"ז), ביאר רבינו שיש ד' יסודות 'אש רוח מים עפר',

ויש יסוד אחד, שהוא היסוד של כל ד' יסודות אלו

ויש יסוד אחד, שהוא היסוד של כל ד' יסודות אלו

התורה בפסוק הנ"ל].

התורה בפסוק הנ"ל].

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הוא דבר שהיה כבר ונשרף ונעשה 'אפר'. [וע"ע בבית לוי על

הכל אליו בעפר כנ"ל. וזה הצדיק, ממשיך כל ההשפעות לעולם, בבחינת (איוב כח, ו) "ועפרות זהב", שכל ההשפעות נמשכין מבחינת עפר מהצדיק הנ"ל. ועל פן אם נותנין צדקה לזה הצדיק, הוא מתברך מיד. פי הוא בחינת זריעה על העפר,

עוטה אור

נפשו, כדי שיוכל למשוך את כל ההשפעות שהוא צריך, ואת הכח הזה הוא מקבל מהצדיק¹³, ולכן זה שייך לכל אדם¹⁴.

לאחר שביאה, כי כל אדם צריך 'כח המושך', יבאר כי כל אדם מקבל זאת ע"י התקשרותו ונתינת צדקה ל'צדיק היחיד', ויבאר מתי ישנה ברכה בצדקה.

וזה הצדיק ממשיך אליו¹⁵ כל השפעות לעולם בין שפע רוחני ובין שפע גשמי, בבחינת הכתוב (איוב כח, ו): "ועפרות זהב¹⁶ לו" היינו מי שהוא בחינת עפר – "זהב לו", היינו כל ההשפעות נמשכים ממנו כנ"ל¹⁷. פירושו: שכל ההשפעות הגשמיות בעולם הנכללות בתיבת "זהב", הם נמשכין מבחינת 'עפר' – מהצדיק הנ"ל, והצדיק ממשיך אותן לכל אחד ואחד.

ועל פן מכיון, שכל ההשפעות נמצאות אצל הצדיק, שהוא בחינת 'עפר', והוא זה שממשיך אותן לכל אחד, לכן אם נותנין צדקה לזה הצדיק, הוא הנותן מתברך מיד¹⁸, פי הוא בחינת זריעה על העפר,

מקורות ועיונים

13. עקר שלמות האדם, הוא שיגביר כח המושך על פח המכריח, שיגביר הנפש על הגוף, עד שגם הגוף יהיה נמשך אחר כח המושך להשם. תברך ותורתו.
15. כן הנוסחא בכתב היד, והכוונה בתוספת זו, שלא רק שגורם המשכת שפע לכל המקבלים, אלא שכל השפע נמשך אליו והוא המחלק, כידוע בביאור הבעש"ט (על התורה פרשת תולדות אות ח) על הגמ' בברכות (דף יז:). כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וכו' - 'בשביל' היינו בצינור, ופירושו שהצדיק מושך את הכל אליו, והוא הנותן ומחלק לכל העולם. [וכאן מוסיף, שכפי ההתקשרות שקשורים העולם אליו, כן מחלק יותר].
16. פשט הפסוק מדבר על מקום ששם יש עפר שממנו מוציאים את הזהב, אבל רבינו יפרש את פנימיות הפסוק, שמבחינת 'עפר', היינו 'הצדיק יסוד עולם' – שהוא עניו - ממנו בא כל השפע, וכל העושר כלול בזהב.
17. כל זה נוסף בנוסח הכתב יד.
18. בתוספת תיבת 'מיד', יישב רבינו את הקושיא, מה שלכאורה יש להקשות על דבריו הקדושים, שהרי בכל נתינת צדקה יש ברכה, אפי' אם לא נתן ל'זה הצדיק' שהוא בחינת 'יסוד עולם', שהרי הכתוב אומר במצות הצדקה בפרשת ראה (דברים טו, י)

13. ענין זה ביארו בלוקטי הלכות (חושן משפט חזקת מטלטלין ד, ב), וז"ל: והנה כל הממון והתפצים וכל ההשפעות שיש לאדם, הכל הוא כפי 'כח המושך' שיש לו - שמקבל מהצדיק שממנו נמשך הכל. ועל פן כל דבר שהוא ביד האדם, הוא בחזקת שהוא שלו, פי מאחר שהוא בידו, נמצא שיש לו 'כח המושך' שממשיך השפעה זאת אליו - על פן הוא בודאי שלו. פי עקר כל ההשפעות שהם כל העשירות וכל התפצים, נמשכין לכל אדם כפי 'כח המושך' שיש לו, עכ"ל.
14. כמבואר בלוקטי הלכות (שם אות י"א), וז"ל: כל אדם כלול מבחינת כח המושך וכח המכריח הנ"ל, פי עקר החיות שהוא הנשמה, הוא בבחינת כח המושך, פי הנשמה נמשכת תמיד אחר כח המושך - שהוא הצדיק והתורה, שמושכין את האדם להשם. תברך, והיא מקבלת מכח המושך לעצמה, ועל ידי זה ממשכת חיות וקיום להגוף, ומתגברת בכל עת להמשיך גם את הגוף להשם. תברך, שזהו העקר, שבשביל זה נברא האדם בגוף ונפש, כדי שגם הגוף יתהפך אל הנפש, שיהיה נמשך אחר רצון הנפש שנמשכת תמיד אחר כח המושך להשם. תברך ולתורתו. אבל הגוף הוא בבחינת כח המכריח, פי הוא נוטה אחר תאוות עולם הזה והבלי, ורוצה להכריח את הנפש להפסיקה מהשם. תברך ותורתו חס ושלום.

שְׂמֻצְמַחַת כָּפַל כְּפָלִים, בְּבַחֲיוֹנֹת (הושע י ב) "זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה וְקָצְרוּ לְפִי חֶסֶד". אַבְל אִם נֹתֵן צִדְקָה לְמִי שְׂאִינוּ בַחֲיוֹנֵת עֵפֶר כָּלָל, אִינוּ עוֹשֵׂה פְרוּת. וְזֶה שֶׁקָּלַל יְרֵמְיָה אֶת אַנְשֵׁי עֲנֹתוֹת (ירמיה יח, כג) "בָּעֵת אֶפְדָּ עֲשֵׂה בָהֶם" – הַכְּשִׁילֵם בְּעֲנִיִּים שְׂאִינָם מִהַגְּנִיּוֹם (בבא קמא טו) הִינוּ שְׂאִינָם בְּבַחֲיוֹנֵת עֵפֶר כָּלָל, וְעַל כֵּן הַצִּדְקָה שְׁנוֹתָנִים לָהֶם, אֵינָה בַחֲיוֹנֵת זְרִיעָה כָּלָל.

וְהִנֵּה הָיָה רָאוּי שְׂוִימָשְׁכוּ כָּל בְּנֵי אָדָם לְזֶה הַצִּדְקָה, שֶׁהוּא בַחֲיוֹנֵת עֵפֶר, שֵׁישׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁף בְּנִ"ל. אִף עַל יְדֵי כַח הַמְּכַרְיָה, מִפְּסִיקוֹן וּמְרַחֲקוֹן מִמְּנוֹ. הִינוּ, שֵׁישׁ בְּנֵי אָדָם, שֶׁעַל יְדֵי דְבוּרָם וּמַעֲשֵׂיהֶם, הֵם מְכַרְיָהִים אֶת בְּנֵי אָדָם לְהַפְסִיקָם וּלְהַרְחִיקָם מִהַצִּדְקָה הַנִּ"ל. וְלִפִּי כַח הַמְּכַרְיָה,

עוֹשֶׂה אֹדֶר

שְׂמֻצְמַחַת כָּפַל כְּפָלִים, בְּבַחֲיוֹנֹת הַכְּתוּב (הושע י ב): "זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה וְקָצְרוּ לְפִי חֶסֶד" – תֹּזְרְעוּ אֶת הַצִּדְקָה, כְּדֵי שֶׁתִּקְבְּלוּ אַחֵר כֵּךְ שֶׁכֵּר בַּחֲסָדוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה (מצודת דוד), הִרִי, שְׁנֵתִינַת הַצִּדְקָה הִיא בַחֲיוֹנֵת זְרִיעָה עַל הָעֶפֶר.

אַבְל אִם נֹתֵן צִדְקָה לְמִי שְׂאִינוּ בַחֲיוֹנֵת 'עֵפֶר' כָּלָל, פִּי, שְׁאִין הַמְּקַבֵּל לֹא צָדִיק וְלֹא מְקוּשֵׁר לְצִדְקָה¹⁹ – שְׁאִין לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁף, אִינוּ עוֹשֵׂה פְרוּת, וְאִין בְּרַכָּה בַצִּדְקָה, כִּי לֹא זֹרַע אוֹתָהּ עַל עֶפֶר. וְזֶה שֶׁקָּלַל יְרֵמְיָה אֶת אַנְשֵׁי עֲנֹתוֹת (ירמיה יח, כג) "בָּעֵת אֶפְדָּ עֲשֵׂה בָהֶם", וּפִירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בבא קמא דף טו) שֶׁקָּלַל אוֹתָם יְרֵמְיָה: שֶׁאִפִּילוֹ בְּשַׁעֲהַ שְׁעוֹשֵׁין צִדְקָה, הַכְּשִׁילֵם בְּעֲנִיִּים שְׂאִינָם מִהַגְּנִיּוֹם – כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ עַלֵּיהוֹן שֶׁכֵּר²⁰ (ע"כ הַגַּמ"י), הִינוּ שִׁיתַּנּוּ צִדְקָה לְעֲנִיִּים שְׂאִינָם בְּבַחֲיוֹנֵת 'עֵפֶר' כָּלָל²¹, וְעַל כֵּן הַצִּדְקָה שְׁנוֹתָנִים לָהֶם, אֵינָה בַחֲיוֹנֵת זְרִיעָה כָּלָל, וְלִכֵּן אֵינָה בְּכַלֵּל בְּרַכָּה וְאֵינָה מִצְמַיְחָה פִּירוֹת.

לאחר שביאר, שהצדיק האחד הוא עיקר 'כח המושף' בעולם, יבאר כיצד יתכן שאין כל בני העולם נמשכים אחריו.

וְהִנֵּה הָיָה רָאוּי שְׂוִימָשְׁכוּ כָּל בְּנֵי אָדָם לְזֶה הַצִּדְקָה, שֶׁהוּא בַחֲיוֹנֵת 'עֵפֶר', שֵׁישׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁף בְּנִ"ל, אִף עַל יְדֵי 'כַּח הַמְּכַרְיָה' שֶׁאִפִּילוֹ שֶׁבִּיא מַחֲמַת 'הַבַּחֲרִיה' מִפְּסִיקוֹן וּמְרַחֲקוֹן מִמְּנוֹ²² מִזֶּה הַצִּדְקָה. הִינוּ שֵׁישׁ בְּנֵי אָדָם²⁴ בְּעַלֵּי מַחְלוּקָה, שֶׁעַל יְדֵי דְבוּרָם וּמַעֲשֵׂיהֶם²⁵, הֵם מְכַרְיָהִים אֶת בְּנֵי אָדָם לְהַפְסִיקָם וּלְהַרְחִיקָם מִהַצִּדְקָה הַנִּ"ל. וְלִפִּי 'כַּח הַמְּכַרְיָה', כֵּן מְרַחֲקִים מִהַצִּדְקָה כָּלָל.

מְקוּרֹת וְעִוְיֹנִים

שלא רק כשנותן לזה הצדיק' הוא מתברך, אלא כמו שכתבנו שבכל צדקה לעני הגון יש ברכה וכנ"ל, אבל צריך שיהיה בו איזה בחינת 'עפר' כמו שנתבאר כי כולנו מבקשים וְנִפְשֵׁי כְּעֵפֶר לְכָל תְּהִיָּה - שתהיה לנו בחינת עפר, היינו שנוכח להתקשר לצדיק האמת שהוא בחינת 'עפר', ועי"ז גם אנחנו נהיה בחינת עפר שזורעים בו ומצמיח. ולכן דוקא אם נתן למי שהוא בבחינת 'עפר' – זוכה להתברך, ואם זכה לתת לצדיק האמת 'מתברך מיד' בברכה גדולה. אבל אם נתן למי שאינו בכלל בחינת 'עפר', כגון 'עני שאינו הגון' (וכדלהלן), אינו מתברך.

20. ואף שלכאורה יש מחלוקת בדבר, כי מהגמ' בכתובות (דף טו:ז) נראה, שר' חנינא סובר שהוא כן מקבל על זה שחר, ע"ש, מ"מ ההלכה כר"בא כאן בגמ'

"נתן תתן לו ולא ירע לךךך בתתךך לו פי בגלל הדךך הךךך בךךך ה' אלהיך ככל מעשךך וכל משלךך יךך", ומבואר, שבכל מצות צדקה יש ברכה, (וכן ביאר רבינו לעיל תורה ל"א, בענין השש ברכות והאחד עשרה, ע"ש). אמנם ענין זה ש'מתברך מיד' בברכה גדולה, כמבואר כאן, ענין זה שייך דוקא בינותן צדקה לזה הצדיק'.

והנה מיד מבאר רבינו, את בחינת 'העני הגון', שכשנותנים לו מתברכים, ולהיפך בעני שאינו הגון. ומרמיז דבריו יש לומר, שעני שהוא מקושר לצדיק האמת, יש לו בחינת 'עפר', וממילא הוא 'עני הגון' שגם לו יש בחינת עפר, והנותן לו צדקה, הוא בחינת זריעה המצמיחת בכפל כפליים וכו'.

19. וזה שהוסיף רבינו תיבת 'כלל', ואמר: לְמִי שְׂאִינוּ בַחֲיוֹנֵת 'עֵפֶר' כָּלָל, וְכוּונָתוֹ בִּזְהָ כְּמוֹ שְׁבִיאָרְנוּ,

מקורות ועיונים

יתנו לעניים שאינם מהוגנים שאין להם בחינת 'עפר' כלל, ולא תהיה להם ברכה מחמת זה. נמצא, שמה שקילל אותם ירמיה, הוא תוצאה ישירה ממחלוקתם על צדיק האמת. [ובזה מיושב התמיהה, כיצד יתכן שירמיה מקלל קלה כזו שלא יזכו לעשות מצוות].

22. כמבואר בלקוטי הלכות (יום טוב ה, סוף יד ואת טו), וז"ל: עקר הבחירה הוא בבחינת פח המכריח וכח המושף, שפול תאוות הגוף הם בחינת 'כחות המכריחים', כי החיות הוא הנשמה אינה חפצה בזה, כי רצון הנשמה הוא רק להמשיך לשרשה, שזהו בחינת 'פח המושף', אבל מכריחים אותה לאכל ולשתות וכו', בשביל קיום הגוף. ועקר הבחירה הוא בזה שצריך האדם תמיד להגביר 'פח המושף' על 'פח המכריח', ויזכור תמיד תכליתו, וימשיך עצמו לשרשו העליון, שזהו בחינת 'פח המושף'. ונאפלו מה שמכרח לעסוק בעסקי זה העולם, בגון לאכול ולשתות וכו'. יהיה רק מחמת הכרח שמכריחין אותו לזה נגד רצונו, כי בודאי מכרח האדם לאכול וכו', כי רצונו יתברך בקיום העולם. ואז שיתנהג כן, ואז יעשה בודאי הכל על פי התורה, ואז יהיה על ידי זה (כגון ע"ה האכילה) דיקא, תקונים נפלאים, על ידי שיש לו פח המכריח וכח המושף וכו', עכ"ל.

23. כמו שביאר בלקוטי הלכות (חזקת מטלטלין ד, ה), וז"ל: מחמת ש'פח המכריח' נמשך מבחינת צמצומים ודינים, על פן ש'שנשפתלשל למטה, לפעמים נתהוים דינים גמורים שמהם יניקת הסטרא אחרא והקלפות, עד שנתהוה מהם 'פח המכריח' ומפסיק יותר מדאי שיהם כל המונעים והמפסיקים והמעכבים מלהתקרב להתורה ולצדיקים אמתים ואינם מניחים להתקרב כלל. כי מהם נמשכים כמה בגי אדם בעלי מחלוקת, שיהם מונעים ומפסיקים בכמה וכמה מיני מניעות מלהתקרב להצדיק האמת ולהתורה ולדרך האמת וכו'. וכל זה הוא בחינת פח המכריח, המפסיק מלהיות נמשך אחר הצדיק האמת שהוא בחינת עפר וכו'.

24. כתב רבינו בשיחות הר"ן (שיחה פ), וז"ל: בגי אדם יש להם פח למנוע ולהסית את האדם לרחוק מעבודת הבורא ומצדיקי אמת, יותר מן היצר הרע. פי היצר הרע אין לו יכלת רק כפי כחו, כפי בחינת היצר הרע מאיזה עולם שהוא, אבל האדם הוא פליליות שפול מקל העולמות. ועל פן מניעות של בגי אדם [קשות]

בב"ק, שאין לו על זה שחר, וכן הוא בגמ' בבא בתרא (דף טו:). וכן פסק רבינו בספר המידות (צדקה ח"א אות י"ב), וע' בבאורנו שם. וביד רמ"ה בבא בתרא (סימן קי"ט), כתב וז"ל: ושמינין מינה לדברי הכל, דהאי מאן דיהיב צדקה לבני אדם שאינן מהוגנין - לאו צדקה היא, עכ"ל.

אכן כבר דנו הראשונים והאחרונים מי הוא 'עני שאינו הגון', האם הכוונה שהוא עשיר רמאי, או שאע"פ שהוא באמת עני, אבל הוא רשע וחוטא, ובא לומר שכשנותנים לעני כזה אין כאן מצות צדקה. ובספר חסידים (סימן ס"א) מבואר, שלא רק שאין לו על זה שחר, אלא גם נחשב לו לעוון, וז"ל: כתיב (קהלת ד, ו) "טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח", כי "טוב מלא כף" - כשאדם נותן (צדקה) ליראי שמים עניים שירדו מנכסיהם, "ממלא חפנים" - לעניים שאינם מהוגנים, אשר בהם "עמל ורעות רוח". ולא עוד אלא שנחשב לו לעוון, כשהוא נותן לפריצים ונותן להם אתנני זנות, ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם, שיזמין לו בני אדם מהוגנים, עכ"ל. ולפי דבריו, אפי' שהוא באמת עני, כיון שהוא לא הגון והוא פרוץ בעבירות ומורד בהקב"ה, אסור לתת לו צדקה. וכן היא שיטת רבינו בלקוטי מוה"ר"ן (קמא, תורה רס"ד), וז"ל: צדקה היא תיקון הברית, כי פגם הברית הוא, שהיה צריך להשפיע בקדושה למקום שצריך להשפיע, והוא סילק ההשפעה משם, והמשיכה חס ושלוש למקום אחר, ועל כן התיקון ע"י הצדקה, שעי"ז חוזר ומשפיע לשם אל הקדושה, ועי"ז נתתקן וכו'. ועל כן כשנותן לעני שאינו הגון, אזי אדרבא הוא נפגם יותר, כי חוזר ומשפיע למקום שאינו צריך, עכ"ל.

21. הנה באותו הדור היה ירמיה צדיק האמת, והוא היה בחינת 'עפר' שממנו כל ההמשכות, ואנשי ענתות שחלקו עליו ואף ניסו להורגו, התרחקו ממנו, ולא היה ראוי להם שהם יהנו מ'כח המושך' שלו, היינו, ממה שירמיה הנביא ממשך את כל ההשפעות שבעולם. ולכן קילל אותם במידה כנגד מידה, כי על מה שהם חולקים על צדיק האמת, קיללם, שגם כשהם יתנו צדקה - שהיא בחינת זריעה על העפר, לא יזכו לתת לאנשים שמקושרים לצדיק האמת, שיש להם בחינת עפר (היינו, לאנשים שקשורים אל ירמיה בעצמו), אלא

בן מרחיק מהצדיק כנ"ל. ואחר כך בשיפסקי ב"ח המכריח, יחזור וימשיך עצמו ויתקרב להצדיק שהוא בחינת עפר כנ"ל. כי בשיפסקי המכריח, ישוב להעפר – להצדיק הנ"ל, שיש לו ב"ח המושף כנ"ל. ועל בן יש בני אדם שהם רחוקים מאד מהצדיק, מחמת שהם עדין בב"ח המכריח המרחיק אותם, אבל אחר כך בשיפסקי ב"ח המכריח, יחזרו ויתקברו כנ"ל. וזה שאנו רואין, בשאדם נוסע להצדיק, כל מה שמתקרב למקום הצדיק יותר, יש לו חשק יותר מחמת שמתקרב יותר להב"ח המושף כנ"ל:

עושה אור

ואחר כך בשיפסקי 'ב"ח המכריח' כשיזכה להתרחק מבעלי המחלוקת, החולקים בדיבורם ובמעשיהם על צדיקי האמת, יחזור וימשיך עצמו ויתקרב להצדיק שהוא בחינת עפר²⁶ כנ"ל. כי בשיפסקי 'כח המכריח' – ישוב להעפר, להצדיק הנ"ל שיש לו 'ב"ח המושף' כנ"ל. ועל בן מובן שאע"פ שהצדיק יש לו כח המושף, בכל אופן יש בני אדם שהם רחוקים מאד מהצדיק, מחמת שהם עדין בב"ח המכריח, המרחיק אותם. אבל אחר כך, בשיפסקי 'ב"ח המכריח' הבא מבעלי מחלוקת, יחזרו ויתקברו כנ"ל. וזהו שאנו רואים בחוש, שבכל פעם ששוקטת המחלוקת מהצדיק, מיד רבים מתקרבים לדרך הצדיק, וכמו שהיה אחר פטירת רבינו²⁷, וכן עתה בזמן הזה. וכל זה מחמת שמיד שסר 'כח המכריח', פועל 'כח המושף' של הצדיק את פעולתו לקרב את כל ישראל אלינו²⁸.

וזה גם הטעם שאנו רואין, בשאדם נוסע להצדיק, כל מה שמתקרב למקום הצדיק יותר, יש לו חשק יותר²⁹, מחמת שמתקרב יותר להב"ח המושף כנ"ל, פי, כמו שנתבאר לעיל, שכאשר זורקים

מקורות ועיונים

28. כתב ר' נתן בלקוטי הלכות (יום טוב ה, א), וז"ל: וצריך כל אחד לזכור תמיד, שכל המניעות שעוברים עליו, כלם הם בחינת כח המכריח שרוצה להרחיק, אבל כשמתגברין למשוך עצמו תמיד אל שרשו אל נקדת האמת למקום שנגזב נשמתו משם, ועקר הכל הוא הצדיק האמת, בקל יתגבר על 'כח המכריח', פי 'כח המושף' של הצדיק האמת מושף בעצמו אל האמת. וכשהוא יהיה נמשך רצונו תמיד אליו, בנדאי יתגבר על 'כח המכריח', פי בנדאי 'כח המושף' תזק הרבה מ'כח המכריח', פי 'כח המושף' נשאר קיים לעולם, ו'כח המכריח' הוא רק לפי שעה לפי הזמן שיש כח להמכריח לרחק, אבל בסור המכריח ישוב מאליו למקומו ושרשו על ידי 'כח המושף'. ועל בן כשייתגבר להמשיך אליו ברצונו תמיד לנקדת האמת ששם 'כח המושף' האמתי, בנדאי יתבטל המכריח וישוב אל מקומו האמתי ואז יהיה לו טובה גדולה מה שהיה לו כח המכריח שהיה מרחיקו, פי רק בשביל זה בא לעולם שיעסוק במלחמה זו ובאמנות זאת להגביר 'כח המושף' על 'כח המכריח', עכ"ל.
29. בטובות זכרונות לרבינו אברהם שטרענהארץ (אומן), ע"ש.
25. ביאר ר' נתן שם, וז"ל: על ידי דבוריהם ומעשיהם שהם מרבים בדברי חכמות של הכל בכמה מיני לשונות של שקר וערממיות, ומתלבשים עצמם במצוות וחסידות כאלו הם רוצים בתקנתו וכו', אשר אי אפשר לכאר עוצם רבוי דרכי דבריהם הרעים, אשר באים בשליחות הפעל דבר (היצר הרע והשטן) להכריח ולמנוע ולהפסיק את הישר הולך, מלהתקרב להשם יתברך ולתורתו באמת, עכ"ל.
26. ביאר ר' נתן שם, וז"ל: הכח המכריח המפסיק הזה, בהכרח יפסק ויתבטל, פי (איוב כ, ו-ז) "אם יעלה לשמים שיאו וגו' כגללו לנצח יאבד", ואז בסור המכריח, ישוב ויתקרב במהירות גדול אל הצדיק האמת שיש לו 'כח המושף'.
27. כמובא בשיח שרפי קודש (אות תס"ג), מכתביו של ר' אברהם ב"ר נחמן, וז"ל: המתחלוקת שהיתה ביני רבנו זכרונו לברכה, נשקט ונשתקע אחר פטירת רבנו זכרונו לברכה מלב רבם ככלם של אנשי העיר (אומן), ע"ש.

ג וְזֶה בְּחִינַת 'מִשְׁכָּן', כִּי מִשְׁכָּן הָיָה לוֹ בַּח הַמּוֹשֵׁף, לְהַמְשִׁיף אֱלֻקוֹת לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם, בְּחִינַת (שיר השירים א, ד) "מִשְׁכְּנִי אֶחְרִיף נְרוּצָה", "אֶחְרִיף נְרוּצָה" דִּיקָא, כִּי כָל מַח שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר אֵלָיו, הוּא רֵיז בְּיוֹתֵר כְּנ"ל, מַחְמַת הַכַּח הַמּוֹשֵׁף כְּנ"ל. וְכַמּוּבָא בַּמְדַּרְשׁ (שמות רבה נא, ה) שֶׁהַמְשִׁיף

עוֹטָה אור

דבר מגובה למטה, ככול שהוא מתקרב יותר אל האדמה – כן הוא נופל ונמשך אליה במהירות גדולה יותר, כך הוא גם כשהאדם נוסע לצדיק, ככול שהוא מתקרב בנסיעתו למקומו של הצדיק, כך מתגבר חשקו, וזאת מחמת התגברות 'כח המושך' – שהוא הצדיק – כשמתקרבים אליו יותר³⁰.

לאחר שנתבאה כי צדיק האמת הוא בחינת 'עפר', שיש לו 'כח המושך' למשוך בני אדם לעבודת ה', וע"ז צדקה שנותן לו ולמקושרים אליו, שהם כולם בחינת 'עפר' – הוא מתברך. ונתבאר גם, כי כנגד הצדיק ישנו 'כח המכריח', הבא מהחולקים על הצדיק דיבורם ומעשיהם, יבאר עתה, איך היה כל ענין זה במשכן.

ג. וְזֶה בְּחִינַת 'מִשְׁכָּן', כִּי הַטַּעַם שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם זֶה הוּא, כִּי 'מִשְׁכָּן' הָיָה לוֹ בַּח הַמּוֹשֵׁף, לְהַמְשִׁיף אֱלֻקוֹת לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד הַמְשִׁיף הַיָּתֵד שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר אֵלָיו, הוּא רֵיז כִּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ נִמְשָׁכִים לָשֶׁם בְּבְחִינַת הַכְּתוּב (שיר השירים א, ד): "מִשְׁכְּנִי אֶחְרִיף נְרוּצָה"³¹ וביאור הפסוק בפנימיותו: שהנשמה מבקשת מה' ית', שיאיר בה את אור המשכן, כדי שהיא תמשך אחריו ית', ועי"ז "אחריך נרוצה" – הנשמה והגוף יחד. "אחריך נרוצה" בריצה דיקא, כִּי כָל מַח שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר אֵלָיו, הוּא רֵיז כְּנ"ל³² (סוף אות ב), מַחְמַת הַכַּח הַמּוֹשֵׁף כְּנ"ל.

מקורות ועיונים

הַמּוֹשֵׁף שֶׁמְאִיר מְלַמְעֵלָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, עַל יְדֵי זֶה הַנֶּפֶשׁ נִמְשָׁכֶת תָּמִיד אַחֵר ה' יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הַגּוּף הוּא בְּחִינַת 'כַּח הַמְּכַרֵּחַ' הַרּוּצָה לְהַפְסִיקָה, אֲבָל הַעֲקָר שֶׁיַּעֲמֵד הָאָדָם בְּמַלְחָמָה זֹאת עַד שֶׁיִּגְבִּיר הַכַּח הַמּוֹשֵׁף עַל הַכַּח הַמְּכַרֵּחַ, עַד שֶׁגַם הַגּוּף יִהְיֶה נִמְשָׁף אַחֵר ה' יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ "מִשְׁכְּנִי" - לְשׁוֹן יְחִיד, כִּי עֲקָר 'כַּח הַמּוֹשֵׁף' מְלַמְעֵלָה הוּא מְאִיר רַק בְּהַנֶּפֶשׁ, אֲבָל אֲנַחְנוּ מִתְגַּבְּרִים לְהַפּוֹךְ גַּם הַגּוּף שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כַּח הַמְּכַרֵּחַ' לְכַחֲבִינַת 'כַּח הַמּוֹשֵׁף', וְזֶהוּ "אֶחְרִיף נְרוּצָה" - לְשׁוֹן רַבִּים, הֵינּוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נְרִיז אֶחְרִיף בְּשָׂנֵי הַכַּחֲוֹת יְחִיד, כְּכַח הַמְּכַרֵּחַ וְכַח הַמּוֹשֵׁף, בְּגוּף וְנֶפֶשׁ בְּבְחִינַת (דברים ו, ה) "וְאֶהְבֶּתְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לְבָבְךָ" בְּשָׂנֵי יִצְרִיף (ברכות נד, ג) גַּם עַם יִצְרָחֵר, כִּי זֶה עֲקָר הַבְּחִינָה וְהַנֶּפֶשׁ עַל הָאָדָם, שֶׁיִּגְבִּיר כַּח הַמּוֹשֵׁף עַל הַכַּח הַמְּכַרֵּחַ עַד שֶׁיַּעֲבֹד ה' יִתְבָּרַךְ בְּשָׂנֵי הַכַּחֲוֹת דִּיקָא, ע"כ.

32. הן ריצה כפשוטו, והן בבחינת כיסופים שנתבאר לעיל, וכמו שכתב ר' נתן בלקוטי הלכות (יום טוב ה, ו), וז"ל: וְזֶה בְּחִינַת גּוֹדֵל מַעֲלַת הַרְצוֹן וְהַפְסוּפִין בְּעֵצְמָן אֶל הַקִּדְשָׁה, כִּי עֲקָר הַתְּגַבְּרוּת 'כַּח הַמּוֹשֵׁף', הוּא עַל יְדֵי הַרְצוֹן וְהַפְסוּפִין, בְּחִינַת "מִשְׁכְּנִי אֶחְרִיף נְרוּצָה" - לְשׁוֹן יְחִיד, "נְרוּצָה" - לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי עַל יְדֵי בְּחִינַת 'כַּח

זיע"א (אות ה)), סיפר בענין הנסיעה של ר' נתן וחבריו אל רבינו בשמחת תורה תקס"ג, וז"ל: וכשבאו לתחילת הכניסה לעיר ברסלב, זמרו בשירה וצעקו צהלי ורוני יושבת ברסלב, בשמחה רבה בהרחובות, עד שכמה בני אדם נתעוררו מזה, ע"כ. שיר זה מיוסד על הפסוק (ישעיה יב: ו) "צְהִלִי וְרִנֵּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן - כִּי גָדוֹל בְּקִרְבָּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל". ובשיח שרפי קודש (ח"א אות תרכ"ה), מובא: שבשמחת תורה תקס"ג זָמְרוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֹנוּ בְּשׁוֹק "צְהִלִי וְרִנֵּי יוֹשֶׁבֶת בְּרִסְלָב" - כִּי גָדוֹל בְּקִרְבָּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל".

30. אמנם ע' לקמן (תחילת תורה ע"ב), ששם מבואר שיש פעמים להיפך, שבאמצע הנסיעה מקבלים חס ושלום יצר הרע גדול, שהוא 'כח המכריח', הרוצה לבטל את החשק שהיה לו בתחילה לנסוע לצדיק. ושני הדברים קיימים ורואים אותם בחוש, כי יש מי שכלל שהוא מתקרב לצדיק, כך מתחזקים אצלו ההתלהבות והחשק, ויש מי שאצלו קורה להיפך, שמתגבר אצלו היצר הרע 'כח המכריח', כמבואר לקמן (שם).

31. ביאר ר' נתן בלקוטי הלכות (חזקת מטלטלין ד, טו), וז"ל: "מִשְׁכְּנִי אֶחְרִיף נְרוּצָה", "מִשְׁכְּנִי" - לְשׁוֹן יְחִיד, "נְרוּצָה" - לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי עַל יְדֵי בְּחִינַת 'כַּח

הוא לשון 'משכון', שהוא משכון לישראל, שתשרה שכינה אצלם אפלו אם יחטאו הם ושלום, כמו שכתוב (ויקרא כה, יא) "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם". נמצא, שעל ידי המשכון, השכינה שורה בישראל, הינו כנ"ל, כי משכון לשון "משכני" וכו', שיש לו בחינת כח המושיה, להמשיך אלקות למקום שהיה עומד שם כנ"ל. ועל כן אי אפשר להקים את המשכון,

עוטה אור

ובמובא במדרש (שמות רבה לא, ט'³³), שהמשכון הוא לשון 'משכון', וכמו ש'המשכון' מושך את בעל החוב לשלם חובו, כך המשכון שהוא משכון לישראל, שכביכול נתן הקב"ה את המשכון לישראל כמשכון שתשרה 'שכינה' שהיא גם לשון 'משכון'³⁴ אצלם אפלו אם יחטאו הם ושלום, כמו שכתוב (ויקרא כה, יא): "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם", פי', אני נתן את 'המשכון' שלי אצלכם כמשכון, שאפי' אם תחטאו וראוי היה שתגעל נפשי אתכם – לעזוב אתכם חס ושלום, המשכון הוא 'משכון' שלא אעזוב אתכם.³⁵ נמצא, שעל ידי 'המשכון' השכינה שורה בישראל, הינו כנ"ל, כי משכון לשון "משכני" וכו', שיש לו בחינת כח המושיך, להמשיך אלקות 'השראת השכינה' למקום שהיה עומד שם כנ"ל.

מקורות ועיונים

בריך הוא אתרחיק מינך, משכונא שביק בידך, ואנן נטרין ההוא כסופא דיליה, מאן דיבעי משכוניה ייתי לדיירא גבן. בגין כך "ונתתי משכני בתוכם" משכונא אתן בידייכו בגין דאדור עמכו, ואע"ג דישאל השתא בגלותא, משכונא דקוב"ה הוא גביהו ולא שבקו ליה לעלמין, ע"כ. [תרגום: "ונתתי משכני בתוכם" וגו'. "ונתתי משכני" - זו השכינה. "משכני" - משכני, שהתמשכנה בפתאי ישראל. "ונתתי משכני", משכני בודאי. משל לכן אדם שהיה אוהב אהד אחר, אמר לו: ודאי באהבה עליונה שיש לי אליך אני רוצה לדור עמך. אמר איך אדע שתדור אצלי? לקח כל חמדת ביתו והביא אליו. אמר הנה המשכון אצלך שלא אפרד ממך לעולמים. כך הקדוש ברוך הוא רצה לדור עם ישראל, מה עשה? לקח את חמדתו והוריד להם לישראל. אמר להם: ישראל, הנה משכני אצלכם כדי שלא אפרד מכם לעולמים. ואף אף גב שהקדוש ברוך הוא התרחק מאתנו, את המשכון השאיר בדינו, ואנו שומרים את אותה חמדתו. מי שירצה את משכונו, יבא לדור אצלנו. לכן "ונתתי משכני בתוכם", משכון אתן בידכם כדי שאדור עמכם. ואף על גב שישאל פעם בפעם, משכונו של הקדוש ברוך הוא אצלם, ולא עזבו אותו לעולמים]. וע"ע בתקוני זוהר (תיקון כ"א דף נה:).

35. והיינו, שהמשכון הוא משכון לישראל באופן זה, שאם יחטאו ישראל, לא יעזוב הוא אותם, אלא המשכון יתמשכן וימסר אל הגויים במקומם - דהיינו

יתברך ויצדיקי אמת אזי מתגבר שורש כח המושך דלעלא שהיא בחינת "משכני".

33. וז"ל המדרש: אמר הקב"ה תנאי התניתי עמהם אם יחטאו יהא בית המקדש מתמשכן עליהם שנאמר "ונתתי משכני בתוכם", אל תהי קורא "משכני" אלא 'משכוני'. וכן בלעם אומר (במדבר כד, ה) "מה טבו אהליך יעקב משפנתיהך ישאל" - שני משכונות, ונקראו "אהליך" - כשהם בנויים, ו"משפנתיהך" - כשהם חרבים, לא מפני שאני חייב לעובדי כוכבים אני ממשכן להם משכני, אלא עונותיכם גרמו לכם שאמשכון להם מקדשי וכו', ע"כ. אכן כאן בדברי רבינו מבואר לטובה (וכדברי זוהר דלהלן), שהמשכון הוא משכון לעם ישראל שתשרה שכינה בישראל.

34. כמבואר בזוהר בחוקותי (ח"ג דף קיד.), וז"ל: "ונתתי משכני בתוכם" וגו', "ונתתי משכני" - דא שכינתא, "משכני" - משכונא דילי, דהיא אתמשכנא בחובייהו דישאל, ונתתי משכני" - משכוני ודאי מתל לבר נש דהוה רחימא לאחורא, א"ל ודאי ברחימותא עלאה דאית לי גבך בעינא לדיירא עמך. אמר היך אנדע דתידור גבאי, נטל כל כסופא דביתיה ואייתי לגביה, אמר הא משכונא לגבך דלא אתפרש מנך לעלמין. כך קודשא בריך הוא בעא לדיירא בהו בישראל, מה עבד? נטל כסופא דיליה ונחית להו לישראל, אמר לון ישראל הא משכונא דילי גבייכו, בגין דלא אתפרש מנייכו לעלמין, ואע"ג דקודשא

אֵלֶּא הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵפֶר, בְּחִינַת מוֹשֶׁה, שֶׁהָיָה עֲנֹו מִכָּל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות מ, יח) "וַיִּקָּם מוֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן". וְאַחַר לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַקִּימוֹ, כִּי דוֹקָא זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵפֶר, בְּחִינַת כַּח הַמוֹשֶׁה, יָכוֹל לְהַקִּים הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּח הַמוֹשֶׁה, לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלֻלוֹת כְּנִ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים י, ז) "לֹא מִרַבְּכֶם חֵשֶׁק ה' בְּכֶם כִּי אַתֶּם הַמְעַט", וְדָרְשׁוּ רַז"ל (חולין פט. והובא בפרש"י שם) "לֹא וְכוּ', רַק מַחֲמַת שְׂאֵתֶם מִמְעִיטוֹי עֲצֻמְכֶם וְכוּ', חֵשֶׁק ה' בְּכֶם", כִּי מַחֲמַת שְׂאֵתֶם מִמְעִיטוֹי וּמְקַטְיָנִים עֲצֻמוֹ, עַל יְדֵי זֶה הֵם בְּכֹחַ הַמִּשְׁכָּן, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֶׁה, בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שֶׁמוֹשֶׁה הָאֱלֻלוֹת כְּנִ"ל, וְעַל כֵּן "חֵשֶׁק ה' בְּכֶם". וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה נב, טו) "אֲשַׁכֵּן אֶת דְּבָא", כִּי עַל יְדֵי שְׂפֻלוֹת, שְׂמֻשִׁים עֲצֻמוֹ כְּעֵפֶר, עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֶׁה, לְהַמְשִׁיךְ הַשֵּׁם וּתְבַרְךָ אֲצִלוֹ, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן כְּנִ"ל:

עוֹטָה אוֹר

וְעַל כֵּן שֶׁכָּל מַהוּת הַמִּשְׁכָּן הוּא 'כַּח הַמוֹשֶׁה', אִי אֶפְשָׁר לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, אֵלֶּא הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עֵפֶר', בְּחִינַת מוֹשֶׁה שֶׁהָיָה "עֲנֹו מִכָּל הָאָדָם" (במדבר יב, ג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות מ, יח): "וַיִּקָּם מוֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן". וְאַחַר לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַקִּימוֹ³⁶, כִּי דוֹקָא זֶה הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עֵפֶר', בְּחִינַת 'כַּח הַמוֹשֶׁה', יָכוֹל לְהַקִּים הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כַּח הַמוֹשֶׁה' לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלֻלוֹת שׁוּוּהי כַּל הַמַּהוּת שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, שִׁיחַרְבַּת מְקוֹם לְהַשְׁרָאָה הַשְׁכִּינָה, וְלִכֵּן כַּדִּי לְהַקִּימוֹ, צָרִיךְ צַדִּיק שֶׁהוּא בְּעֻצְמוֹ 'כַּח הַמוֹשֶׁה' כְּנִ"ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים י, ז): "לֹא מִרַבְּכֶם חֵשֶׁק ה' בְּכֶם כִּי אַתֶּם הַמְעַט", וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנוֹם לְבָרְכָה (חולין פט. וברש"י על התורה שם): לֹא וְכוּ' – שֶׁאֵין אַתֶּם מְרַבִּים וּמַגְדִּילִים עֲצֻמְכֶם, רַק מַחֲמַת שְׂאֵתֶם מִמְעִיטוֹי עֲצֻמְכֶם וְכוּ', אֶפִּילוֹ בְּשַׁעֲהַ שְׁאֵנִי מִשְׁפִּיעַ עֲלֵיכֶם גְּדוּלַת חֵשֶׁק ה' בְּכֶם, נִתְּנִי גְדוּלָה לְאַבְרָהָם – אִמֵּר לְפָנַי (בראשית יח, כו) "וְאֵנֹכִי עֵפֶר וְאֶפֶר", לְמוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן – אִמְרוּ (שמות טו, ח) "וְנַחֲנוּ מֵה'", לְדוֹד – אִמֵּר (תהלים כב, ז) "וְאֵנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ" (ע"כ הגמ'). וְהַסִּיבָה לְכַךְ שֶׁהַעֲנוּהָ הִיא זֹו שְׂגוּרַמַת לְכַךְ שֶׁהַקִּב"ה חוֹשֵׁק בְּנוֹ, כִּי מַחֲמַת שְׂאֵתֶם (עם יִשְׂרָאֵל) מִמְעִיטוֹי וּמְקַטְיָנִים עֲצֻמוֹ, עַל יְדֵי זֶה הֵם בְּכֹחַ הַמִּשְׁכָּן, שֶׁיֵּשׁ לוֹ 'כַּח הַמוֹשֶׁה', בְּחִינַת 'מִשְׁכָּן', שֶׁמוֹשֶׁה הָאֱלֻלוֹת כְּנִ"ל, וְעַל כֵּן "חֵשֶׁק ה' בְּכֶם", שֶׁכַּיְכוּל הוּא נִמְשָׁךְ אֵלֵינוּ. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁהַקִּב"ה אוֹמֵר (ישעיה נב, טו): "אֲשַׁכֵּן אֶת דְּבָא וּשְׂפֵל רוּחַ" (ע' סוטה דף ה.), כִּי עַל יְדֵי שְׂפֻלוֹת, שְׂמֻשִׁים עֲצֻמוֹ כְּעֵפֶר, עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ לְעֵנֵי וְהַשְׂפֵּל 'כַּח הַמוֹשֶׁה' – לְהַמְשִׁיךְ הַשֵּׁם וּתְבַרְךָ אֲצִלוֹ, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן³⁷ כְּנִ"ל.

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

הַבֵּית הַמְדֻרָשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי שֶׁהוּא בְּאֲמַת בְּכֹחַ בְּחִינַת 'עֵפֶר', שֶׁהוּא עֵקֶר הַכַּח הַמוֹשֶׁה כְּנִ"ל. וְזֶה בְּחִינַת מַעְלַת 'קִבְרֵי צַדִּיקִים', כִּי הֵם 'שׁוֹכְנֵי עֵפֶר' שְׂגָם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה שְׂכָן לְעֵפֶר, כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ רַז"ל (סוטה ה.) מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׂכָן לְעֵפֶר בְּחַיָּו, מִכָּל שְׂכָן עֲתָה אַחַר הַסְּתֻלְקוּתוֹ, שְׂאֵז עֵקֶר הַתְּגַבְרוּת כַּח הַמוֹשֶׁה שֶׁהוּא עֵפֶר דְּקֻדְשָׁה שֶׁהִיא מְקוֹם קְבוּרַת הַצַּדִּיק שֶׁשֵּׁם בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו, כט) "צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ", ע"כ. וְכַמוֹבֵא לְקַמֵּן (תניינא, תורה ק"ט), בְּעַנְיַן מַעְלַת קִבְרֵי הַבַּעַשׁ"ט הַקְּדוּשׁ.

שִׁיחַרְבַּת בֵּית הַמְקַדֵּשׁ, וְעַל יְדֵי זֶה תִּשְׁרַח הַשְׁכִּינָה אֲצִל יִשְׂרָאֵל אֶפִּילוֹ כְּשִׁיחַטָאוּ.

36. כְּדַכְתִּיב (שמות לט, לג) "וַיִּבְרָא אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מוֹשֶׁה", וּפְרִשׁוּ "זו": שֶׁלֹּא הָיוּ יָכוֹלִין לְהַקִּימוֹ, עַכ"ל. וּרְבִינוּ מְבַאֵר אֶת טַעַם הַדְּבַר בְּפִנְיֵמוֹת.

37. וְעַתָּה שֶׁאֵין לָנוּ מִשְׁכָּן, בִּיאֵר מוֹהַרנ"ת בְּלִקוּטֵי הַלְכוֹת (יום טוב ה, סוף אות ב'), "זו": וְזֶה בְּחִינַת מַעְלַת בֵּית הַקְּנֶסֶת וּבֵית הַמְדֻרָשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשִׂין בְּגֻלוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת 'מְקַדֵּשׁ מְעַט' (מגילה כט.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל יא, טז) "כִּי הִפְצִיזְתֶּם בְּגוּיִם" וְכוּ'. וְכִיּוֹתֵר

ד וְזֶה בְּחִינַת הַכְּבוֹד הַנֶּאֱמָר אֲצֵל הַמְּשַׁכֵּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כט. מג) "וַיִּקְדָּשׁ כְּכַבֹּדִי, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ, לה) "וְכַבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמְּשַׁכֵּן". כִּי כָּל הַכְּבוֹד שֵׁשׁ לְכָל אֶדָם שֶׁבְּעוֹלָם, מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל, בְּלֵם הֵם מְקַבְּלִים רַק מִזֶּה הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפְרַיִם, בְּחִינַת מְשַׁכֵּן, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַכֹּל. כִּי כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה, הוּא רַק אֲצֵל זֶה הַצְּדִיק, וְכֵלֶם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (מגלה לא.) 'כָּל מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ שֵׁם אֲתָה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתָיו'. נִמְצָא, שֶׁבְּמְקוֹם הַשְּׁפֹלוֹת וְהַקְטָנוֹת, שֵׁם שׁוֹרֵה כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֲשַׁכֵּן אֶת דְּבָא". וְעַל כֵּן כָּל הָרֵאשִׁים שֶׁבְּעוֹלָם, מְקַבְּלִים כְּבוֹדָם מִזֶּה הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפְרַיִם, וְכֵן הַתְּחַדְּשׁוֹת הַכְּבוֹד, כִּי כָּל פְּעַם נִתְחַדֵּשׁ

עוֹטָה אֹר

ע"י ענוה אמיתית זוכים ל'כבוד דקדושה', ולכן, לאחר שהתבאר כי הצדיק שהוא בחינת 'עפר', בונה משכן ומושך אלוקות, יחד עם כל השפע הרוחני והגשמי, יבאר, שגם כל הכבוד וההתמנות שבעולם נמשך ממנו.

ד. וְזֶה - הֵייוֹנוּ 'כח המושך' הבא למשכן ע"י בחינת 'עפר', שהיא שפלות וענוה, וזו בְּחִינַת הַכְּבוֹד הַנֶּאֱמָר אֲצֵל הַמְּשַׁכֵּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כט. מג) "וְנוֹעַדְתִּי שְׂמֵחַ לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְדָּשׁ כְּכַבֹּדִי" - 'המשכן יתקדש בכבודי, שתשרה שכינתי בו' (רש"י שם), גם "בכבודי" - אלו 'מכובדי' שאלו הצדיקים³⁸, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּק נוסף, כי המשכן הוא בחינת כבוד (שם מ, לה) "וְכַבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמְּשַׁכֵּן". נִמְצָא, שֶׁהַמְּשַׁכֵּן וְהַצְּדִיקִים הֵם בְּחִינַת 'כבוד', וְהַסִּיבָה לַכֵּן: כִּי כָּל הַכְּבוֹד שֵׁשׁ לְכָל אֶדָם שֶׁבְּעוֹלָם מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל, בֵּין כְּבוֹד שֶׁל קְדוּשָׁה וּבֵין כְּבוֹד שֶׁל גְּאוּה, בְּלֵם הֵם מְקַבְּלִים רַק מִזֶּה הַצְּדִיק, כִּי שׁוֹרֵשׁ כָּל הַכְּבוֹד, אִיזָה כְּבוֹד שִׁיחִיָּה, הוּא ב'כבוד דקדושה', שהיא בחינת 'ענוה אמת', שיש לצדיק האמת שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עֶפְרַיִם', בְּחִינַת 'מְשַׁכֵּן', שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַכֹּל. כִּי כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה הוּא רַק אֲצֵל זֶה הַצְּדִיק שֶׁבָּכָח עֲנוּתוֹתָיו זֹכֵה לְבִיטוֹל מוֹחֵלֵט לֵה' ית', וע"ז כָּבַר בְּחִיּוֹ הוּא נִכְלָל בּוֹ ית', וְהַכְּבוֹד שֶׁל ה' ית' נִשְׁפַּע עַל יָדוֹ, כִּי הוּא ית' אֵינוֹ מִשְׁפִּיעַ אֶת כְּבוֹדוֹ רַק בְּמִקּוֹם שֶׁל עֲנוּה וּשְׁפֹלוֹת, וְכֵלֶם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב עַל הַקִּבָּה (מגילה לא.): 'כָּל מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ, שֵׁם אֲתָה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתָיו', נִמְצָא שֶׁבְּמְקוֹם הַשְּׁפֹלוֹת וְהַקְטָנוֹת - שֵׁם שׁוֹרֵה כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה - שֶׁלֹּכֵן יִמְצָא בְּמִקּוֹם גְּדוּלוֹתוֹ עֲנוּה, כִּי שִׁתִּיחַן שׁוֹרוֹת בִּיחָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז, טו) "רַם וְנִשְׂא שׁוֹכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׂמוֹ מֵרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֵּן אֶת דְּבָא וְשֶׁפֶל רוּח"³⁹ - הֵייוֹנוּ שֶׁה' שׁוֹכֵן אֲצֵל הַשְּׁפֵל, כִּי בְּמִשְׁכַּן וּבְצַדִּיק, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'עפר', שֵׁם יֵשׁ עֲנוּה וּשְׁפֹלוֹת, שֶׁהֵן הַמְּקוֹמוֹת הָרְאוּיִים לְהַשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'כבוד ה'⁴⁰, כִּי בְּמִקּוֹם עֲנוּתוֹתָיו ית' שֵׁם אֲתָה מוֹצֵא גְדוּלוֹתוֹ, וְלֹכֵן כָּל כְּבוֹד שֶׁבְּעוֹלָם מְקַבְּלִים רַק דֶּרֶךְ הַצְּדִיק.

וְעַל כֵּן כָּל הָרֵאשִׁים (כָּל הַמְּמוּנִים) שֶׁבְּעוֹלָם, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל וּבֵין מְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, בֵּין שֶׁרָרָה שֶׁבְּקְדוּשָׁה וּבֵין שֶׁרָרָה שֶׁל הַתְּנַשְׂאוֹת וְכְבוֹד שֶׁלָּא בְּקְדוּשָׁה, כּוֹלֵם מְקַבְּלִים כְּבוֹדָם מִזֶּה הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עֶפְרַיִם'.

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

שְׁבַמְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא אֶת גְּדוּלוֹתוֹ (שֶׁל הַקִּבָּה), שֵׁם נִמְצָאֵת עֲנוּתוֹתָיו.

40. דֶּהֱנָה כְּתוּב (ישעיה מג, ז) "כָּל הַנֶּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאֲתִיו יִצְרִיתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו", וּבִיֵּאֵר רַבֵּינוּ לְעִיל (תורה ל"ז אות ד'), שֶׁשׁוֹרֵשׁ הַכֹּל הוּא הַכְּבוֹד, וְהוּא בְּחִינַת 'נפש'. וְלִקְמָן (תורה קע"ב) מְבֹאֵר, שֶׁהַכְּבוֹד הוּא 'אור ה'', וְהַשְּׂכִינָה נִקְרָאֵת "מֶלֶךְ הַכְּבוֹד", וְלֹכֵן בְּמִקּוֹם שֶׁשֵׁם הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה - בְּמִשְׁכַּן וְע"י הַצְּדִיק, שֵׁם הוּא

38. וְכְמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ"י שֵׁם בְּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי, וּז"ל: וּמְדַרֵּשׁ אֲגַדָּה אֶל תִּקְרִי 'בְּכַבֹּדִי', אֵלֵא 'בְּמִכּוֹבְדִים' שֶׁלִּי, כֵּאֵן רִמְזוּ לוֹ מִיתַת בְּנֵי אֶהֱרָן בְּיוֹם הַקְּמַתּוֹ וְכו', עַכ"ל.

39. וְהִבְיָאָה הַגַּמ' רֵאוּת לְזֶה מִפְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים. וְהֵרֵאֵה מֵהַנְּבִיאִים, הוּא מִפְּסוּק דִּידִן: "כִּי כֹה אָמַר יְהוָה וְנִשְׂא שֶׁכֵּן עַד וְקָדוֹשׁ שְׂמוֹ מֵרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֵּן", וְכִתִּיב בְּתִרְיָה: "וְאֶת דְּבָא וְשֶׁפֶל רוּחַ לְהַחִיּוֹת רוּחַ שְׁפֵלִים וְלְהַחִיּוֹת לֵב נְדָפְאִים". הֵרִי

הַכְּבוֹד, שֶׁזֶה הַמְּמוֹנָה בָּא לְהַתְּמַנּוֹת אַחֵר, וְנִתְּחַדֵּשׁ הָרֵאשִׁיּוֹת וְהַכְּבוֹד, הוּא הַכֹּל עַל יְדֵי זֶה הַצְּדִיק. כִּי כִּפִּי הַקְּמַתוֹ אֶת הַמּוֹשֵׁב בְּכָל פְּעַם שֶׁמוֹשֵׁם בָּא הַכְּבוֹד בְּבַחֲיוֹנוֹת "וּכְבוֹד ה' מִלֵּא אֶת הַמּוֹשֵׁב" כִּנּוּל, כֵּן נִתְּחַדֵּשׁ כָּל הַכְּבוֹד וְהָרֵאשִׁיּוֹת כִּנּוּל:

ה' זֶה "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל", כִּי בִּשְׁהַצְּדִיק צָרִיף לְקָרוֹת אֶת רֵאשֵׁי הָעָם, הוּא קוֹרָא אוֹתָם בְּזֶה שֶׁהוּא מְקִיָּם אֶת הַמּוֹשֵׁב, שֶׁשֵּׁם הַכְּבוֹד כִּנּוּל, וְעַל יְדֵי זֶה קוֹרָא אוֹתָם, כִּי בָּלֵם בָּאִים אֵלָיו לְקַבֵּל הַכְּבוֹד מִמֶּנּוּ. זֶה "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי", שֶׁהִקִּים מֹשֶׁה אֶת הַמּוֹשֵׁב, עַל יְדֵי זֶה, "קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁהֵם כָּלֵל רֵאשֵׁי הָעָם, מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל. כִּי עַל יְדֵי הַקְּמַת הַמּוֹשֵׁב, קָרָא אֶת כָּל רֵאשֵׁי הָעָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת "אַהֲרֹן וּבָנָיו" וְכוּ', כִּנּוּל:

זֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוֹם לְבִרְכָּה (ראש השנה ב), 'שְׁנִיסָן רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים', כִּי אִז הָיָה הַקְּמַת הַמּוֹשֵׁב, שֶׁמוֹשֵׁם נְמוֹשֵׁף הַכְּבוֹד שֶׁל מַלְכִּים, שֶׁל כָּל הַמְּמוֹנִים וְהָרֵאשִׁים כִּנּוּל:

עוֹטָה אֹדֶר

וְכֵן הִתְּחַדְּשׁוֹת הָרֵאשִׁיּוֹת⁴¹ וְהַכְּבוֹד – כִּי בְּכָל פְּעַם נִתְּחַדֵּשׁ הַכְּבוֹד, הַיְינוּ, שֶׁכֵּבֵר הָיָה לְמוֹנָה זֶה כְּבוֹד וּשְׂרָרָה, וְעַתָּה שֶׁזֶה הַמְּמוֹנָה בָּא לְהַתְּמַנּוֹת אַחֵר, וְנִתְּחַדֵּשׁ אֲצִלוֹ הָרֵאשִׁיּוֹת וְהַכְּבוֹד, גַּם הִתְּחַדְּשׁוֹת זֶה הוּא הַכֹּל עַל יְדֵי זֶה הַצְּדִיק. כִּי כִּפִּי הַקְּמַתוֹ אֶת הַמּוֹשֵׁב, כִּי הַצְּדִיקִים מְקִימִים בְּכָל פְּעַם אֶת הַמּוֹשֵׁב בְּעוֹדוֹתָם וּבְתַפִּילָתָם⁴², וּבְכָל הַקְּמָה וְהַקְּמָה עוֹמֵד הַמּוֹשֵׁב בְּמַצַּב וּבִאֲפֻן אַחֵר, וְכִפִּי הַקְּמַתוֹ בְּאוֹתוֹ הַפְּעַם אֶת הַמּוֹשֵׁב שֶׁמוֹשֵׁם בָּא הַכְּבוֹד – בְּבַחֲיוֹנוֹת: "וּכְבוֹד ה' מִלֵּא אֶת הַמּוֹשֵׁב" כִּנּוּל, כֵּן נִתְּחַדֵּשׁ כָּל הַכְּבוֹד וְהָרֵאשִׁיּוֹת אֲצִלוֹ כָּל הָרֵאשִׁים וְהַמְּמוֹנִים שֶׁבְּעוֹלָם כִּנּוּל.

ביאר כיצד הבחינות שהתגלו בתורה זו, רמוזים בקרא ד"ויהי ביום השמיני" שפתח בו

ה'. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּסוּק שֶׁבְּפִתְיַחַת הַתּוֹרָה, גְּבִי רֵאשׁ חוֹדֵשׁ נִסָּן שֶׁבּו הוֹקֵם הַמּוֹשֵׁב: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל". וַיֵּשׁ לְהַבִּין לָמָּה הָיְתָה הַקְּרִיאָה הַזֹּאת תְּלוּיָהּ בְּהַקְּמַת הַמּוֹשֵׁב שֶׁהָיְתָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וּמִשִּׁיב: כִּי בִּשְׁהַצְּדִיק צָרִיף לְקָרוֹת אֶת רֵאשֵׁי הָעָם, הוּא קוֹרָא אוֹתָם בְּזֶה שֶׁהוּא מְקִיָּם אֶת הַמּוֹשֵׁב – שֶׁשֵּׁם הַכְּבוֹד כִּנּוּל, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהוּא מְקִיָּם אֶת הַמּוֹשֵׁב וּמוֹשֵׁךְ לָהֶם אֶת הַכְּבוֹד, הוּא קוֹרָא אוֹתָם, כִּי בָּלֵם בָּאִים אֵלָיו לְקַבֵּל הַכְּבוֹד וְהַתְּמַנּוֹת מִמֶּנּוּ.

וְזֶה: "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי", שֶׁהִקִּים מֹשֶׁה אֶת הַמּוֹשֵׁב, עַל יְדֵי זֶה: "קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁהֵם כָּלֵל רֵאשֵׁי הָעָם, מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל. כִּי עַל יְדֵי הַקְּמַת הַמּוֹשֵׁב קָרָא אֶת כָּל רֵאשֵׁי הָעָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת "אַהֲרֹן וּבָנָיו וְכוּ" כִּנּוּל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוֹם לְבִרְכָּה (בראש השנה דף ב), 'שְׁנִיסָן הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים'⁴³, וְהַכּוֹוֵנָה בַּפְּנִימִיּוֹת ב'רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים' – שֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה הַמֶּלֶךְ מְקַבֵּל אֶת הַתְּמַנּוֹת וְהָרֵאשִׁיּוֹת שֶׁלּוֹ מִחֻדֵּשׁ, כִּי אִז בְּרֵאשׁ חוֹדֵשׁ נִסָּן הָיָה הַקְּמַת הַמּוֹשֵׁב, שֶׁמוֹשֵׁם נְמוֹשֵׁף הַכְּבוֹד שֶׁל מַלְכִּים, וְכֵן הַכְּבוֹד שֶׁל כָּל

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

מְהִימָנָא, וְזֶה הַרְוּעָה הוּא עוֹשֶׂה מְשָׁפָן, ע"כ.
43. וְהַנְּפָקָא מִינָּה בּוּזָה שִׁישׁ רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים,
פִּירֵשׁ" שֵׁם, וְזוּ"ל: לְמַלְכִּים - רִגְלִים הֵיוּ לְמָנוֹת זִמְן
שִׁטְרוֹתֵיהֶם לְשִׁנוֹת הַמֶּלֶךְ, מִשְׁנָה שְׁעַמַּד בַּה מֶלֶךְ,
כְּדָאֲמַרִּין בְּמַסְכַּת גִּיטִין (דף פ.) מִשׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת,

הַמְּקוֹם וְהַדֶּרֶךְ לְקַבֵּל כְּבוֹד, הַיְינוּ מִיּוֹנֵי וְרֵאשׁוֹת, לְכָל
עֵינֵי שְׁצִרִיךְ.

41. כֵּן נוֹסֵף בְּכַתֵּב הַיָּד.

42. כְּמִבְּוֹאֵר לְקַמֵּן (תוֹרָה רפ"ב), וְזוּ"ל: וְדַע שֵׁישׁ בְּכָל
דוֹר וְדוֹר רְוּעָה, וְהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא רְעִינָא

וְעַל כֵּן הָיָה הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ הַדָּשׁ נִסָּן דְּדוּקָא, כִּי זֶה בְּחֵינַת רֹאשׁ הַדָּשׁ, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתְחַדְּשִׁים כָּל הָרֹאשִׁים בְּנִ"ל, וְזֶהוּ בְּחֵינַת רֹאשׁ הַדָּשׁ נִסָּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים, בְּנִ"ל:

עוֹטָה אֹרֶךְ

הַמְּמוֹנִים וְהָרֹאשִׁים בְּנִ"ל, והארה זו מתחדשת בכל שנה ושנה ביום א' ניסן, ולכן בכל שנה, ניסן הוא 'ראש השנה למלכים'.

וְעַל כֵּן הָיָה הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ הַדָּשׁ נִסָּן⁴⁴ דְּדוּקָא, כִּי זֶה בְּחֵינַת רֹאשׁ הַדָּשׁ, לְשׁוֹן רֹאשׁ הַדָּשׁ שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתְחַדְּשִׁים כָּל הָרֹאשִׁים בְּנִ"ל⁴⁵. וְזֶהוּ בְּחֵינַת הַנְּאֻמָּה שֶׁמִּשְׁנָה רֹאשׁ הַדָּשׁ נִסָּן – רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים, בְּנִ"ל. נמצא, שהטעם שמשנה רבינו קורא בזמן הקמת המשכן לכל סוגי הממונים, כגון הזקנים, אף שאינם כהנים ואין קריאתם לכאורה לצורך עבודת המשכן, הוא כדי לתת להם התחדשות וראשיות חדשה. וענין זה נעשה גם מצד הזמן של ראש חודש ניסן, ולכן אף שתחילת עשיית המשכן החלה למחרת יום הכיפורים, ובנייתו הושלמה ביום כ"ה כסליו, מ"מ חנוכת המשכן וגמר הקמתו, היה בראש חודש ניסן דוקא, כי רק אז המשכן יכול היה לעשות את פעולתו – למשוך את השראת השכינה וכבוד ה', ולתת את הכבוד והמינוי לכל מי שצריך.

מקורות ועיונים

ראשיות וראשונות – לשון התנשאות.

45. כמבואר ענין זה לקמן (תניינא, תורה ה' אות י'), וז"ל: וְעָקַר חֲזוּק הַמְּלָאָךְ הוּא בְּנִסָּן, כִּי נִסָּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים (ראש השנה ב'), וְאֵז נִתְחַדְּשׁ כָּל הַהִתְמַנּוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵז נִתְנַיֵן לְכָל הַמְּלָאָכִים הַהִתְמַנּוּת שֶׁלָּהֶם וְכו', כִּי אֵז נִתְנַיֵן לְכָל הַהִתְמַנּוּת שֶׁלָּהֶם כְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, עכ"ל.

וקבעו חכמים אחד בניסן לתחילת שנתו, ואפילו עמד בשבט או באדר, כלתה שנתו משהגיע ניסן, ויתחילו (מניסן) למנות לו שנה שניה, עכ"ל.

44. בכתב יד ליתא לתיבת 'ניסן' (אף שכך הוא האמת שאז היתה ההקמה), כי באמת רבינו לא דורש את השם ניסן. אכן יש לומר, שניסן לשון 'התנשאות'. וגם בשם שלו בתורה "החודש הראשון", גם משמע לשון